

երեսակալութիւնը զուարճացնելու նիւթեր : . . . Պատերուն և ձեղունի վրայ եղած սկզբնատալ զարդէն, որ լիովին անաբառ մնացած է. կրնանք գտնել թէ որչափ մեծ է Պարսկաստանի գեղարուեստական անկումն իրեն այն նկարիչներուն ժամանակէն ի վեր, որոնք իրենց ճարտարութիւնը ցուցնէ Սիթուսի պատերուն վրայ, և որ Զէնոն Ռուսի թուրքերուն վրայ պնդուական վրան մ'է :

Երեսան՝ տարրական և երկրորդ աստիճանի կրթութեան մասին լաւագոյն լինակի մէջ է քան ուս կայսրութեան մէջ եղած հայ գաւառներուն սր և է քաղաք : — Իբրեւ թեմական մայրաքաղաք, իրաւունք ունի զեռ կղերանոց մ'ունենալու : Այս կղերանոցին մէջ տրուած կրթութիւնը երկրորդ աստիճանի կրնանք համարել, որուն մէջ գրեթէ վեց պատեր կան : Տարեկան մուտքն է ստերլ. 1800, զոր գլխաւորապէս Հայերն կու առն : Այս գումարին միայն գրեթէ վեցերորդ մասը աշակերտներէն կու դայ : — աշակերտներէն մեծ մասը ձրիալաբէ են : — Բարձրագոյն դասու մէջ կ'աւանդուին աստուածաբանութիւն, հոգեւոյնութիւն, մաթեմատիք, բնաբանութիւն, արամաբանութիւն, ժամանակակից պատմութիւն և նոր լեզուներ : Բաց ի այս կղերանոցէն, որ Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյն բոլոր է, կայ նաեւ 200 օրիորդ աշակերտաց վարժարան մը :

Ռուս վարժարանը Տէրութիւնը կը պահէ, աւելով տարուէ տարի ստերլին 4500, որուն վրայ կ'աւելնայ աշակերտաց տարեկան թոշակն ալ : — Շատ լաւ կարգադրուած է իբրեւ շէնք ալ . . . իմ այցելութիւնն առնելուն 159 հայ, 67 ուս, 9 վրացի, 7 լեհ և 18 թաթար աշակերտներ :

Երեսանու պտուղներուն հետ չի կրնար մրցիլ գրեթէ բոլոր աշխարհ. բայց չեմ գիտեր թէ լաւ պահպանելով կը գրկուին ասպին անյին :

B. F. B. LYNCH

Թրգմ. Հ. Ս. ՍԱՐԵԱՆ

Ա. ՊՈՅԵԹՈՑ

Ն Ե Ր Ո Ն

ՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՎ

(Շար. տես էջ 38)

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ՊԱՐՏԷՋԸ

Պարտէջը՝ ուր կը հասարակիմ Քրիստոնեանեւրը, հումայ արտարածման մէջ, լուսաւորուած է արեւմտաւ լեզուի մը ճշգրտութիւնով : Զախ կողմը խաթիւտ տուն մը կայ՝ մեծոք սարսիկայով մը, զոր վեր կը բռնեն չորս սիւներ : Անկողմը՝ գլխաւորապէս աղբիւր մը կայ, որուն քարէ եզերքին վրայ դրուած է մեծ քարակ մը և սափոր մը : Քիչ մը անցիմ՝ ամհարթ վայրէ մատարան մը : Աղբիւրին ետեւն ու շուրջը, ծաղկալիքի ճոճ դաղձաբեր փոքրիկ քրտակ մը կը ձեւացնեն : Խորը՝ ձիթատուան մը կը տարածուի : Մարիլի մայիմ սակ երկու սեղաններ կան, ոյտնցմէ միմ լուսնային կիսաբոլորակի մը ձեւ ունի և կը կրէ ուսկաւապէտ ըմթիքի մը մմագորդներ : Սիւրը մնամ է անոնց՝ զոր կը գործածեն պսակագործները՝ զրաստեցնելու հիւսիսու համար, և լի է ծաղիկներով և անընտելով : Այս սեղանին շուրջը մտած են քաղաւթի կլմիք և քամի մը տղաքներ : Միւս կողմը՝ քամի մը Քրիստոնեաներ կը շրջապատեն Փանուէլը որ կ'ընկնած է աղբիւրին լեզրակն : Ամուշակ խաղաղութեան մը ականքով տուած է այս խոնարհ ամրոյիս և պարտէջին վրայ :

ՓԱՌՈՒԼ (պատմադրական մը շարունակողի դիրքով) : Եւ տեւեւով ժողովուրդը պատարաւ լուսու լեւը կ'աւ, որ հնեց զանոնք և բաւալ : Երանի հեղց : Վասն զի անոնք պիտի բլլան երկրի թագաւորները :

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ԿԻՆԵՐԸ (կը կրկնեն ցած ճայնով) : Երանի հեղց :

ՓԱՌՈՒԼ : Երանի անոնց որ կու լան, վասն զի պիտի զուարթանան :

ԿԻՆԵՐԸ : Երանի անոնց որ կու լան :

ՓԱՌՈՒԼ : Երանի անոնց որ փափաքներուն մէջ կ'ապրին, վասն զի Տէր պիտի լան անոնց : ՄԱՐԿԻՆԵՐԸ : Երանի :

ՓԱՌՈՒԼ : Երանի անոնց որ բարձր սիրտ ունին, վասն զի պիտի տեսնեն զԱստուծոյ :

ԱՍԽԵՐԸ. Երանի՛
 ՓԱՆԹԻՆԷ. Եւ երանի՛ հաւատացեալ հոգեւե-
 րուն մէջէն, ամէն առաւապեալներուն, ազգաա-
 ներուն, հարստահարեալներուն, վասն զի ա-
 նոնց համար է երկինքի թագաւորութիւնը:
 ԱՍԽԵՐԸ. Երանի՛:

Ռուքիամ կամթիղ մը ծնողը կ'ընէ խարխուլ
 տունէն. կը հետեւիմ իրեն՝ քամի մի կիմեր և
 տղաքներ՝ կրելով իրենց ծոցին մէջ ծաղկոյններ
 և կը դնեն զանոնք սեղանին վրայ միմանմում
 քով. Բողոք կիմերը կը հաւաքուին ծաղկոյններ
 շուրջը. համի մը մարդիկ կիմերում քով կ'երթան,
 ուրիշներ տունը կը մտնեն, և ուրիշներ կը ցրուին
 պարտզին մէջ. Փանուէլ՝ սուրկիմայիտի սիւնն-
 ընէ մէկում կոթրման, Ռուքիայիմ կը ճայի, կը
 սկսիմ տարածուիլ զիշերուն ամառիմ ստուեր-
 ները:

ՌՈՒՐԻՒԱ. Արթուն փենա՛ք: Իրէկուն է: Կան-
 թերը կը վառի: Խաղաղութեամբ անոր շուրջը
 հաւաքուինք: Տէրը կու գայ, բայց ոչ ոք զիսէ
 երբ: Երանի՛ անոնց՝ զորս արթուն պիտի գտնէ:
 Կը հոգի թառառան կայսր, իր լապաերը
 կենդանի կը պահէ. կը հեղու անոր մէջ դիւ-
 րաթառած հիթենիթին սրկուածը: Կը հոգի Տէրը
 կու գայ: Ձուարթ պիտի ըլլայ ան երբ հար-
 ստահիք ժամը գայ: (Կը զմէ յապտտերը ծա-
 զիկներուս սեղանին վրայ):
 Միւս կայսր՝ հեղու հանգստան տեղի առնալ՝
 կը քնանայ: Կը ննջէ յիմար կայսր, և իր լապ-
 աերը կը մարի: Կը ննջէ. փեսան կու գայ:
 Տխուր պիտի ըլլայ երբ հարսանիքին ժամը
 գայ: Կու գայ Տէրը, և ոչ ոք զիսէ երբ: Երա-
 նի անոնց զորս արթուն պիտի գտնէ: (Կը խառ-
 նոսի կիմերուն և տղաքներուն՝ դրասանգներ
 հետեւը և անոնց հետ երգ մը երգելոն):

ՌՈՒՐԻՒԱ. ԿԻՆԵՐԸ, ՏՆԱԿԵՐԸ (փոփոխակի).
 — Ինծի կ'ըկարսնենը (ligustro, troène), քե-
 ղի դափնիները:
 — Ճարտար մասերը կ'որոնեն ծաղիկնե-
 րուն մէջ:
 — Կ'ելլեն զուրս բաղդի հիւսուած ոչ-
 կայունը:
 — Պաակներ և ապարժներ, դրասանգներ և
 փուկներ:
 — Քեղի վիճոնան (viburno, viorne) և ան-
 թառածը:
 — Կը գտանայ երգը, փոփոխով ըլլանը:
 — Քեղի յակնիթը, որ զեղեցիկ ննջեալի
 մարիքնէ՝ իր տերեւներուն մէջ կը ծաղկէ:
 — Ո՛հ, լիառուսն տուէք վարպերը, արթուն
 զուր հարսեր փեսան կու գայ:
 — Մերկացուցէք բլրակները, հովտանքն ու
 պարտզները: Մարդիկնոր ողբերուն վրայ, ծա-
 զիկներ մեռներուն վրայ:
 — Մարդիկնոր սիրոյ բարեպաշտիկ դառա-
 ցանքն:
 — Մարդիկնոր վայրի, ճերմակ ու կարմիր:
 — Ո՛հ, տուէք շուշաններ լի լի հեղեղով:

— Պարկեղա գաղանձիք մը սիրոյ կապէ զմեզ:
 — Ով որ զուարթ է երգէ. ով որ տխուր է
 արտասուէ:
 — Ձուարթ է ով որ կը հաւատայ հոռուա-
 անէ որսով՝ հշմարիս Աստուծոյն:
 — Սէր, — Հաւատք, — Սէր, Սէր — Յոյս:
 ՏԻՍԻ ՁԱՍԸ ՄԸ (խորհէ). Խաղաղութիւն:
 ՔԱՆԻ ՄԸ ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՆԵՐ (ցած ճայնով). Եր-
 կէ՛ք: Կոտորեալս հոս ապ:
 ԱՍԽԵՐԸ (ժանով և ձեռքերին միացրեցով).
 Երկրպագէ՛ք:

Ձիթատումնիմ ծառերում մէջ կը սեմնուի սնե
 կերպարանք մը որ կը մտնեայ լամպիւղորէմ:
 ԳՈՆԻ ՄԸ ԿԻՆԵՐ. ՏԵՐԴԵՐ. (Եւ կը փայտին
 ամենքը՝ բաց ի Փանուէլէն և Ռուքիայիէն):

Քրիստոնեաները փախցըմող սնե կերպարանք՝
 Աստերիամ է: Առաջ կու գայ ոգեսպարտ և ցա-
 ւազիմ ամօնի մի ուղտ: Ձիթատումնիմ հեղիքը
 հասնելով, կը կոթնի ծառի մի կոնիմի, և կը
 մայի դէպ ի խարխուլ տունը: Ձգիստները պա-
 սըռտան են և ալ ի կրնի օծերը վկայի շուրջը.
 կը մրմուռ, հետեւիլ, կցկուտը ըստնը:

ԱՍՏԵՐԻԱ. Խաղաղութեան վրայ.... կը խօսի
 անոնց.... վտառահար մը.... անգութներ....
 և անոնք կը փախչեն:
 ՌՈՒՐԻՒԱ (կը շահ տկար ողբերը, որ վտգէ Աս-
 տերիայի, նեցուկ ըլլայ անոր գրասիրաբար
 և կ'ապաղորդէ զիւրը նստելու աղբիւրին ըսով,
 և կ'ըսէ). Բոյս, ի՞նչ ունիւ. ի՞նչու կը հե-
 ծես... Ըսէ ինծի վշտա՛ք Ո՛հ, Բնչոյէ կը
 Դ՞պաս:
 ԱՍՏԵՐԻԱ (կը տեսնէ Ռուքիայի զեմը որ
 յոռաստորութիւն է շապտերէն): Անուշիկ նազ-
 վուհի: Այժմ.... զուս անկեա ես՝ որ իմ ցաւս
 թիթեւացիք: Ապաւան ճամբուն վրայ, աղ-
 թելով որ մի, արշալույսի անդորութեան մէջ....
 Շատ փնտռեցի զքեզ.... Մարաւ եմ....

Ռուքիա աչք կ'ընէ Փանուէլի, որ կը փութայ
 քաթակը լիցնելու աղբիւրէմ, և անոր կը կառ-
 կառէ:

ԱՍՏԵՐԻԱ (ժպտելով Ռուքիայի և հանելով
 ծոցին ծաղիկ մը). Ա՛հ, զու ծաղիկ է:
 ՌՈՒՐԻՒԱ. Խո՛հ: (Բաժակի անոր շրքերուն
 կը մտնեցնէ: Աստերիա անշաղաքաբար կը խմէ).
 Մարաւէք կ'այրէբի կը հեծեկի:

Երբ Աստերիամ կը վերցընէ ծնոքները քա-
 ժակը ըսնելու համար, կը սեմնուի իր վկայա-
 ւոր և արիւմտաւ թեւերը:

Արժէ՛ն կը հոռես....
 ԱՍՏԵՐԻԱ. (կոչոյ մը խմելէ յետոյ). Ո՛հ, ա-
 ուսակներուն զմէ հեծի: (Փայտելով քոյսաբար
 Ռուքիայի և յետոյ Փանուէլին). Օրհնէք
 եղիք.... և դուն ալ.... որ կը զիսէ հեծանդ
 կնի՞ք մը վրայ.... (Ռուքիային). Գուն չես
 զիսեր... Կու գամ տեղէ մը ուրիշ երեւե
 ողջ չ'ըլլա՞նք.... քեզ փրկելու համար: Քեղի

համար հիշարանքու քրկախառնումէն ինքզինքս
բախկնեմ.... (ցոյցընկնող վերքերով)։ Ահաւասիկ
անոնց համարյաւորներ ։ Ինծի չօգնեցին ։ (Մէջա
տանի շուրջաւոր շաւերով և յանկարծակի բոր
բորով)։ Սգառէ այս փախտական վայրկեան
ներէն, օգնէ դուռն քեզի, փախի՛ր ։ (էլլելով)։
Փախէ՛ք ամենքնիշ, ձեր հետքերուն վրայ և
Սիւնէն Մարգը ։

ՌՈՒՌՐԻԱ. Սոսկիւմբ ։
ԱՍՏՐԻԱ. Փախուտան զառ ուրիշ ամեն յոյս՝
ընէ ։ Ահաւոր է ոնէ ։ Լաւ լսեցի սպասանլիբը ։
ան Գրիստանեայ արիւն կ'ուզէ ։

ՌՈՒՌՐԻԱ (Փանոնէիկիմ՝ զարնոչաւ)։ Գուհի ։
(Աստերիան արդէն հետացած է ձորաստանին
կողմէն)։

ՌՈՒՌՐԻԱ (Աստերիայի)։ Կեցի՛ր ։
ԱՍՏՐԻԱ (յանկարծական ուղղմունքով մը
և ինչպէս մոռնած անընկձելի բանութենէ մը)
Իմ դուստրն ըստէն բարբառէ կը փախչոյնէ զիս ։
(Խորշ՝ ժառերան մէջ անընդունար կ'ըլլայ)։

Ռուրիկս կը մտնոյն քանակիմը որ մնացած
է անորկովմ քով և իրմ կը մնայ, անլայով ։
վայրկեան մը տալգնապովից կիրպով լուռ կի-
նայէ յետոյ ։

ՌՈՒՌՐԻԱ. Փանուէլ... Փանուէլ... Խօսէ...
արթնցի՛ր ։ Փրկէ ինքզինքդ կ'աղաչման Գեռ կը
յապաղեն ։ Եկու՛ր, փախի՛ր ։ Թող նստին թե-
թեռաւաղակողքէն ճեղքէ ծովը և տայ առա-
ջատարի հովերուն ։ Թուանքի անապատ համ-
բայ մը կը բացուի մեր աղիւնը, վաղէ դեղի
կեանք, զուարթութեամբ լի ամէն երկինքնե-
րուն համար, իմ ետանդեան համար որ քեզ
կը զրդէ և կը պաշտարէ քեզի ։ Գարնիւր քու
զուարթ թփուանքերը Յարգանքուն, ուր կը
սիրեն քեզ քուկինները ։ Եկու՛ր, եկու՛ր, դար-
հաբաժնէ հոգին արեւն կը փնտռէ ։ Ո՛ր կը փնտռէ ։
Եկու՛ր ։ Աստուած է որ կ'արթնցնէ իմ մէջ
այս թեւաւոր բարեպաշտիկ ըլնանքը...
ՓԱՆՈՒԼԻ. (անշարժ յանդիմ անոր վրայ)։
Խառնուանի մեղքը ։ (Լստաքնէ մը յետոյ)։

Ալ ընէ խօսի՛ր ։ Թեւաւոր ըլնանքը կը մեռ-
նի՛ր ինչ զայն յիշեցնաւ ։ Ո՛ր մ'ըսէր ինծի ։
Սրտիս մէջ մեղք մ'անիմ ։

ՌՈՒՌՐԻԱ (ընդհատելով զանկիւս) Եւ արդ կը
իշնէ՛ս զայն ։

ՓԱՆՈՒԼԻ. Միտն է միտն ։ միտն մէջ միտն
է այն վիշտը ։ Խառնուանէ ։

ՌՈՒՌՐԻԱ. Ոչ ։ Նախ փախի՛նք... յետոյ կ'ը-
սեմ... Ինչպէս պիտի կարենայի՛ր հարցա-
քննել այս տալգնապովից հօգին որ քեզ պա-
տախտանէր ։ Փախի՛նք ։

ՓԱՆՈՒԼԻ. Երջանիկ և ամբիծ կ'ուզեմ զեզդ
իմ քով ։

ՌՈՒՌՐԻԱ. Երանիկ և ամբիծ պիտի ըլլամ հետը
հեռու Հոսմէն ։ Սատանան հան է... աղջա-
մաղջիկն մէջ, քաւ մաղջ կ'ուզէ...
ՓԱՆՈՒԼԻ. Լաւ, կը խօսիմ քեզի ինչպէս եղ-
բայր մը որ կը մեռնի ։ Բան մը ընծ գիտեր քու
վրայք, ամենեւին, և ոչ իսկ անհունը ։ Երբոր

զեզդ նոր հաւատքին մէջ ընդունեցայ, չհար-
ցառի զայն քեզի, քեզ փոյր կ'անցնէր ։

Լսէ ինծի ։ ամեն իրիկուն, երբ կ'աղթենք,
զաղա մեզ կը Թողուս կ'երթաւ ։ փախտական
հետքերդ քեզ ուր կը տանին ։ Եւ, և ինչու
կը ծածկես ։ զուգէ այն ատեն մեղքդ կը վա-
ղես ։ Խօսէ, խօսէ ։ Հաւանք վերջապէս (այն-
չափ աղաչելով քեզի) արտառուելի մարտնչութե-
նէդ հրամարէ ։ Արցունքներ խոր անհուշակ
յափշտակութիւն մը կայ, խօսէ և լսոյ միտն
զամայն ։ Բաց սիրող ։

ՌՈՒՌՐԻԱ (աղերսանքի ցաւագին անհոյս
բեւեմ մը)։ Եթէ ինքզինքդ չիրկես, առաջ,
ս'ի պիտի մեր հոգին զուարթացնէ ներողու-
թիւնով ։ Ո՛վ պիտի ընկանէ հացը մեր սեղանին
վրայ, ս'ի պիտի տայ մեզի ազօրքն ու երգը ։
(Բանեղով քաղցրաբեւեմ անոր ձեռքին առ-
պիս րէ հրապիրեցաւ զինքը որ իրեն հետեւի)։
Եկու՛ր, պիտի դառնամ ։ Ողջունէ խաղաղիկ
պարտեղը ուր կ'աղթենք երբ երեւր կը մանէ ։
Սիրոյ մէջ ընկղմած սուրբ արեւը մը ։ քաղցր
երազ մը եղաւ ։

Ձայն մը կը լսուի ձիթաստանին թաւտեմ ։
մուրացիանք մը ցաւաղմի և ծախողակ ոտը կը
թուի, և կը գոչէ մութիմ մէջ ։ Գթութիւն
կոյրի մը ։

ՌՈՒՌՐԻԱ (զարնոչաւ)։ Սատանայ կայ հոս ։
(և սարկիմային տակը կը վազէ յապերեր մա-
րելու, յետոյ շատով աղբերը կը դառնայ Փա-
նոնէիկի քով)։

Պալատիկը տուգտան է խիս թեխատուելի մը
մէջ ։

Խորը կ'ընկնցմայովմ Սիւնի Մոզ և Գորիկս՝
ցնցովիկելու մէջ ։ Սիւնի Մոզ ծածկած է գլու-
խը գլխաւիցի (caładłocię) մը մէջ, որում տրծակ
ծայրերի կը ծածկեն բոլոր երեւոյ, Կամը կ'առ-
նկն հոն՝ ուր ծառերը կը լսնան ։

ԳՈՐԻԿՍ. Գթութիւն կոյրի մը՝ որ պարզեւ
կը հայցէ Գրիստանեայան չնարհն (charisma) ։
ՍԻՄՈՆ ՄՈԳ (ցած ձայնով Գորիկսին)։ (Գլու-
խի վրայէ քալել ։ ուղղաւորութեամբ լրտես ։
բռնէ ձեռքէ ։

ԳՈՐԻԿՍ (կը բռնէ Սիւնի Մոզի ձեռքն և կը
պատասխանէ ցած ձայնով)։ Մէկը չի ընդ ինծի,
սատանիկն ուշ է ։ Հոս ի զուր կը ապանենք ։
ՍԻՄՈՆ ՄՈԳ. Վերադա՛ւ ողբ ։

ԳՈՐԻԿՍ. Ո՛հ, զթութիւն կոյրի մը ։
ՍԻՄՈՆ ՄՈԳ (միշտ ցած ձայնով)։ (Աղջ առա-
մանց կ'առաջ կ'առաջ կ'առաջ քալելով ։

ԳՈՐԻԿՍ (կը մտնենալ խաղաղաւ տան ։ Գո-
րիկս աղբեր շուրջը կը դարձնէ)։ Կը Նշա-
րեմ մարդկային երկու կերպարանքեր՝ դո-
ցաւած թուի վերադա՛ւ մէջ ։

ՍԻՄՈՆ ՄՈԳ. Գաղտնի ձայններու շշուկ մը կը
լսեմ. Սկզբ ողբ ։

ԳՈՐԻԿՍ. Գթութիւն կոյրի մը ։
ՌՈՒՌՐԻԱ (ցած ձայնով և մեծ տալգնապով
Փանոնէիկի որ չի շարժիր)։ Մեծի մէջ ընդաւ-

նոր. այն զազիր մտաբացկանը ապրիտա զաւ
մը կը ծածկէ, մտիկ մի ընենր: Սրտիս խորէն
պատասխանով զուրա կը հանեմ իմ աշխատանքս
և շես ուզեր ինքզինքդ փրկել):

ՍԽՈՐ. ՄՈՐ (արագորոշանալով Գորբիսային և
ցած ձայնով). (Եթէ ան ճանչնայ զիս. եթէ ան
քնի զիմարէ, մէկ ակնարկիս բռնուածէ պրե-
տորեաններէն, և զու կ'անցնիս պարիսպներէն
և կը վազեմ իմ Մեհեանս լուր ապուս և մե-
քենայեալու մերիններուն հետ. հրգեհին զա-
ւակցութիւնը: Եթէ հոս օգնութիւն չգտնեմ,
վերջին յուսահատ յանդգնութիւնը այն է: Երբ
կը տեսնես որ զէմքս կը մերկանամ՝ զնա):

ՓԱՆՈՒԷԼ (միշտ ապրիսային քով՝ սենեանով
Ռոտրիսայի աջքոտան սեղ). (Կը շղջանա-
նով). Ո՛յ, ո՛յ, ո՛յ: Կայապէր կը շառաւէ: Ինծի
կը նայիս և կը լսեմ: Ի՞նչ կը մտածես:

ՓԱՆՈՒԷԼ (դառնորոշանալով). Ի՞նչ կը մտածես:
ՍԽՐՈՂ ՄԵՂԷ ԲԵՆ Է:

ՌՈՒՐԵՐԱՍ. Անհոն է որոյս:
ՓԱՆՈՒԷԼ. Ահա՛ տարիկ այս է մեծ տաղանային
ժամը): (Կը մտնեալ, հանդարտ, Սիմոն Մոգին:
Ռոտրիսայ ապրիսային քով կը մնայ):

ՓԱՆՈՒԷԼ (բարձր ձայնով). Ի՞նչ կ'ուզէ կոյր:
ՍԽՈՐ. ՄՈՐ (Գորբիսային). (Դուն խօսէ):

ԳՈՐԲԻՍԱՍ (Փանոսէի). Քրիստանէական շնոր-
հէն լոյսը:

ՓԱՆՈՒԷԼ (զարհուրելի կերպով). Ամենեւին:
ՄԵՂԷ Սիմոն, կոյր և կոյրերու Առաջնորդ:
ՍԽՈՐ. ՄՈՐ (զարհուրած՝ կը բանալ զհմըր և
կը նետոյժ փանոսէի խորքոտան առջեւ). Հոգի
իմ, փռուէ՛ անոր սաքերուն առջեւ:

Գորբիսայ հեռացած է պարտէզէն: Ռոտրիսայ
տունը կը մտնէ, և քիչ վիճելով դուրս կ'իջէ քանի
մը քրիստոնեաներու հետ: Խորը ծառերուն մէջ
հարկուրապետ մը կը տեսնուի:

ՍԽՈՐ. ՄՈՐ (միշտ փանոսէի խորքի՝ կը շա-
ղանակէ). Գողանկ փորձելի ինչ որ զուս ծխեա-
ցի, արդ կ'աղաչեմ: Կ'ուրաւամ յանցանքս,
զուս միայն կրնաս զիս փրկել, մահը կը սպասէ
ինծի: Դեբոն կը հրամայէ ինծի դարձ մը որ զե-
րկվորայ է ամէն մարդկային արաւանէն, Դե-
բոնէն կարելի չէ փախչել: Ուր որ երթամ՝ Հա-
րիւրապետ մը զիս կը լրտեսէ: Բայց զու Մա-
րտէ Դոր Եւանջիլ, զուս քու Մտգութեանդ
սքանչելիքներով՝ զուս միայն կրնամ զեւ փրկել:
ՓԱՆՈՒԷԼ. Երբեք:

Կը սկսիմ երեւալ ծիծաղատանմ երկու տաս-
նակնիս Գերման Պառնապամնիրու իրենց ճա-
նալստով և քանի մը լուրտորոնանմի՝ լմկե-
լացած ջանակիրներու:

ՍԽՈՐ. ՄՈՐ (կը քաշըէ ինքզինքը ժանկի վր-
այս և հասնելով փանոսէի խորքոտան և բանե-
լով զանոնը).

Դայի: Գետին խոնարհած՝ կը պալատիս
քեզի: Գետնամած՝ քեզի համար կը սողամ
երկրի վրայ: Բայց զուս եր զալս որ յուսա-

հատ խառնածք մը սաքերուդ կը բռնէ զքեզ
և պիտի քաշէ տանի այն անգունդը՝ ուր ես
կը զգրեմ: Իշխանութիւն արուած է ինծի ա-
րիւնիդ վրաս: Կատեւորեման ծայրագոյնն աւ-
հանութիւնը զգաս պիտի դուսն՝ իմէն սակաւին
ծխեալ Հրաշքին պարգեւը: Կը սպասեմ անոր՝
երկրագորդ մարդու մը պէս և կ'երկնցնեմ
զլուսն Օրհնութեան Դայի: Քիչ ատենէն պիտի
տեսնես չղթաներդ, քու նախատալից մահովդ
խաղ պիտի ձեւալընէ Դերոն թատերական
կուսանցից վրայ. Դայի: Եթէ Աստուած մը
չօգնէ քեզի, սոսկալի փորձեր կը սպասեն քեզի
տանջանքներու և նախատիքներու: Օ՛հ, տա-
րածէ ձեռքդ ճակատիս վրայ, ո՛հ, ի՞նչէ իմ մէջս
Հոգին և ճառագայթէ և փռուէ: (ձայնաւոր հոգի
կը դպցնէ ֓Փանոսէի խորքոտան քով). Աշտիւ:
աշտիւ վրաս:

ՓԱՆՈՒԷԼ (մէկ ոտքը վրդոցներով իրենս քի
անոր վրայ կոխելու համար). Օ՛հ:

ՍԽՈՐ. ՄՈՐ (յանկարծակի ոտքի ելլելով և
ցոցցնելով Փանոսէի Պրնտորեանները). Դայի:
(Պրնտորեաններուն՝ ցոցցնելով Փանոսէի).

Ահա՛ տարիկ, բռնեցէք:

ՔՐԻՍՏՈՆԻԵՆԵՐԸ (կը նետոյժեն Սիմոն Մոգի
վրայ պառնալով). Մահ:

ՍԽՈՐ. ՄՈՐ (օգնորոշանալով ինքզինով պահապա-
նելով). Այ:

ՔՐԻՍՏՈՆԻԵՆԵՐԸ (միմիջեւ զանկա կը բռնեն).
Մահ: Սիմոնի:

ՓԱՆՈՒԷԼ (Մէք մտնելով, հանդարտ շարժու-
մով մը, յարձակումն կ'ապառն Սիմոն Մոգը,
յետոյ կ'ըսէ Քրիստոնեաներուն).

Մի տակաւակ կենաք շարին: Տէրը տուա-
ւան որհնակը: Տէրը ձեռք հետ ըլլայ: Թող ո՛չ
ոք պառնաւոր չիմտուէ՛ եթէ կ'ուզէ Աստուած
որ ամպարիշտ մը հզոր ըլլայ՝ յետոյ զանկա
խորտակուէ համար:

(Սիմոն Մոգ կը հետանայ: Փանոսէի առջի
քաղցրորոշանք կը շարունակէ).

Ապրեցէք խաղաղութեան և սիրոյ քաղցր
ներգաշնանութեան մէջ, բայց ըլլայ ձեռքերնիդ
զգուսներու: Ըլլող ձեր յիշումներուն վրայ
համարչոյ ու Ողջոյնը և զուարթութիւնը: Իր-
կրի իրկուսն ենք: Կանաչոյ ժամանակ մը մէջ,
մի զարդեք առթիւն: Գուցէ վաղը զու մ'ը-
լեմ տարածուած սեղանի վրայ: Լրացած ըլլե-
մը եղբորս համար և իր բեռը կը մերկանայ:
Քաղցրէք զուս կենաց նորագութեան և օրհնու-
թեան լիութեան մէջ: Երբ իրկուսնը գայ, յի-
շատակներու տխուր զմայլումով մը՝ միացու-
ցէք իմ անունն ալ առթիւն, միացուցէք
իմ անունն ալ յայտերուն: Սիրեցի զձեզ ձեր
սիրտն ստացած օրես, չեմ զիտեր ինչ անագո-
րոյն ժամ մը կը սպասէ ինծի... Բայց զիտեմ
որ ալ պիտի շտեմնէք իմ երեսուն...

ՔՐԻՍՏՈՆԻԵՆԵՐԸ (Կիներ և այրեր հեծեծելով).
Փանոսէի, փանոսէի:

ՓԱՆՈՒԷԼ (կը մտնեալ աղիսային եղբրիկն,
յետոյ կը յանդէմ). Եւ արդ. եղբայրներ, կը
զպի՛մ այս քարին՝ ինչպէս սեղանի մը, և
կ'օրհնեմ զձեզ:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ (ժնդարացած փանոսէի շարժումի տակ)։ Աւելին։

ՓԱՆՈՒԷԼ։ Կը յուզուի երեքը։ Հրեշտակներ, բուն թռիչքը կը բարախե մեր վերեւ։ (բարեպաշտ և յափշտակութեամբ ամփոփումի մը նրկայն շտապենէն չնոսոյ, բարձր ձայնով)։ Վեր բարձրացուցէք սրտերնիդ։

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ (ցնծոթեամբ) Աւելին։ ՓԱՆՈՒԷԼ (Քրիստոնեաներուն ամբոխի մէջ կը մտնէ)։ Կ'ողջագուրեմ զձեզ սուրբ համբոյսով մը։ (կը սկսի երթալ յամրաքայլ դեպ ի խորք) պահապաններուն անձնատուր ըլլալոս համար)։

ԹՈՒՐԲԻԱ (Փանոսէի առնէն նշելով, հեզօրէն և արտասուեալով)։ Այսպէս կը թողուս բերեմ վրան հրաժեշտի հրատարար արցունքը։

ՓԱՆՈՒԷԼ։ Կի՛ն զու, շրթունքներս մահկանացու կաւէ են։

Կ'անցնի, առանց համբուրելու զամիկա։ Յետոյ տեսնելով որ Թուրքիան առանձին կը մնայ, հետո լրնմ հետեւող ամբոխէն, կը յաւելու։

Դուն մեայն կը մնաս։ ԹՈՒՐԲԻԱ (հագին զգայի ձայնով մը)։ Այս։ ՓԱՆՈՒԷԼ (խրեն ընկերող Քրիստոնեաներուն քսանալով)։ Երգեցէք Աստուծայ։

Երկերը ժողոված են բոլոր ծաղիկները և կը ցամաք զամբողջ փամուլի անցած սեղոյ նրկայով և հետամտով ձկնաստանին ծառերուն մէջ։

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ԿՆԵՆԵՐԸ Ո՛հ սուէք վարդեր լի լի ձեռքերով, արթուն հոգիներ, փեռան կուգայ։ Մերկացուցէք բլրակները, փեռաներն ու պարզեցնելը, ծաղիկներ ողջնուն վրայ, ծաղիկներ սերտ բարեպաշտի ցնորքին։ Մաղիկներ վշտին, ծաղիկներ մարտիրոսութեան....

Թուրքիան պարտէզին մէջ մայր մնացած է։ Երգը հետամտով կը նուաղի։

ԹՈՒՐԲԻԱ (Ալըով փանոսէի քայլերը դիտելէն չնոսոյ)։ Այս։ Բեշ փրկելու համար։ Բայց ի՞նչ երազ խորտակուեցաւ։ (կը կորցնի աղբիւրին նգորթին)։ Հո՛ւ դուս ի՞նչ ձեռքը.... (և կը համբոսէ քարէ՝ այն տեղն ուր դաստ է անկիւ)։ Կո՛ւ համբոյսը.... և արցունքը։ (եղին)։ Ահա՛ն կը զեն թրիստունեայ նրկին որ քանի կ'երթայ կը կորստի հետեւն)։

ՀԵՆՐԻՍՏՈՐ ՆՐԿԸ։ Ո՛հ, սուէք շուշաններ լի լի ձեռքերով և վայրի ծաղիկներ ճերմակ ու կարմիր։.....

ԹՈՒՐԲԻԱ։ Քանցը երազ մը, սուրբ երազ մը եղաւ։ Հեռուն, հեռուն, մեռնող երգին մէջ կը լսեմ զայն դեռ....

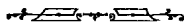
ՀԵՆՐԻՍՏՈՐ ՆՐԿԸ։ Ձուտարթ է ան որ կը մեռնի ճշմարտ Աստուծայն համար։ Փրկելու է ան որ կը հաւատայ։ Մէր, Մէր, Մէր....

ԹՈՒՐԲԻԱ։ Կը լսեմ զայն դեռ.... և կ'երգէ։ Մէր, Մէր.... (յանալով վերջին ձայններն հասկնալով)։ Կը լսեմ զայն դեռ.... (երկար շտապենէն

չնոսոյ, ցաւագին կերպով)։ Այ չեմ լսեր.... (և կ'իյնայ ժոնկերուն վրան)։

ՎԵՐԸ ԵՐՐՈՐԴ ԵՐԵՐՈՒՄԻՆ։

Թարգմ. Հ. ՍԵՍԷՆ ԴԱՅԻԿԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

ՏՕԲԹ. ՊՕԴՈՍ ՔՕԼՕԼԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՐ ՀՐԱՍԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՆԵՏԱՅՈՒՄ տարւոյն վերջի շարժումն բժշկական թերթերուն մէջ ուրախութեամբ կարգադրեց, թէ՛ տօքթ. Պօղոս Քօլօլեան փարիզաբնակ ծանօթ ջլխատաբոյժը, Դեկտեմբեր 2 16ին փարիզու բժշկական կաճառին (Académie de Médecine) տարեկան մրցանակաբաշխութեան հանգդէն մէջ վարձատրութեան արժանացի է։ Հիշու ալ արդէն յարգելի բժիշկը Académie de Médecineի պատուանշաւ (Prix Baillarger) կոչուած մրցանակով, և ահա այս տարի կը ստանայ ուրիշ մը (Prix Deporte) մրցանակը, իւր մէջ նոր աշխատութեան համար, զոր փարիզեան թերթերը մեծ գովեստներով ծանուցին անցեալ տարի։

Հայ բժիշկներու մէջ տտննով տօքթ. Յովսէփ Պէլյանն եղած է միայն, որ կէս դար առաջ կրցած է փարիզ հաստատուելով մեծ յառաջդիմութիւններ ընել, և բժշկական ընտիր հրատարակութիւններով արժանի ըլլալ Académie de Médecineի այլ և այլ վարձատրութիւններուն։ Պէլյանն ի վեր առաջին Հայ բժիշկն է կարծեմ տօքթ. Քօլօլեան, որ ֆրանսացի բժիշկներու հոծ բաղմութեան մը մէջ, կը յաջողի Հայ անունն արժանացունել փարիզու բժշկական բարձրագոյն կաճառին ծափերուն, և այլու ըլլալ մեծապէս պատուաբեր արդի Հայ բժիշկութեան։

Հրապարակաւ կը շնորհաւորեմ ուրեմն զինքն իւր այս յառաջդիմութեանն համար, կը շնորհաւորեմ մանաւանդ այն աշխատու-